

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-413-9-5>

**SUGGESTIONS FOR THE BALANCED DEVELOPMENT
OF RADIOACTIVELY CONTAMINATED LANDS IN UKRAINE
IN POST-WAR TIMES**

**ПРОПОЗИЦІЇ ДО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ
У ПОВОЄННИЙ ЧАС**

Shvydenko I. K.

*Candidate of Agricultural Sciences,
Senior Researcher
Institute of Agroecology
and Environmental Management
of the National Academy of Agrarian
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Швиденко І. К.

*кандидат сільськогосподарських
наук, старший дослідник
Інститут агроекології і
природокористування Національної
академії аграрних наук України
м. Київ, Україна*

Raichuk L. A.

*Candidate of Agricultural Sciences,
Senior Researcher
Institute of Agroecology
and Environmental Management
of the National Academy of Agrarian
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Райчук Л. А.

*кандидат сільськогосподарських
наук, старший дослідник
Інститут агроекології і
природокористування
Національної академії аграрних наук
України
м. Київ, Україна*

Оптимізація землекористування на радіоактивно забруднених землях повинна базуватися на засадах адаптивно-ландшафтної системи землеробства, яка має екологічні складові збалансованого розвитку і формується на трьох рівнях: ландшафтно-регіональному, агроландшафтно-локальному, ґрунтово-екосистемному [1]. На першому рівні приводиться у відповідність до екологічних умов співвідношення природних і сільськогосподарських угідь. На другому – передбачається оптимізація структури агроландшафту та створення моделі екологічно безпечного землеробства, з цілісною системою контрзаходів щодо зниження забруднення ґрунту і рослинницької продукції. Третій рівень стосується покращення радіологічного стану конкретного поля шляхом відповідних способів: обробітку ґрунту, вирощування певних культур, екологічно доцільної системи удобрення [2; 3].

Деградація, опустелювання, виснаження родючості земель, в тому числі і сільськогосподарського призначення, ведення на цих землях

активних бойових дій під час російсько-української агресії негативно впливає на біосферні функції ґрунтів. Це підвищує ризики розвитку не тільки екосистем, але й сільських територій та сталого функціонування продовольчих систем.

У вирішенні зазначених проблем радіоактивно забруднених земель України першочерговими завданнями є:

- удосконалення зональних принципів землекористування, підтримання та відновлення біосферних і продуктивних функцій земель сільськогосподарського призначення як гарантії продовольчої безпеки та сталого соціально-економічного розвитку суспільства;
- запровадження інтегрального управління земельними, водними і біологічними ресурсами на основі басейнового принципу, особливо малих річок.

Тому адаптація агротехнологій на радіоактивно забурднених землях до змін клімату та ресурсо- та енергозбереження є ключовим завданням сталого розвитку зональних систем землеробства [4].

Першочерговими завданнями є:

- розвиток органічних систем землеробства з отриманням конкурентної продукції високої якості;
- виробництво в агроєкосистемах біоенергії шляхом конверсії відходів тваринництва і рослинництва на засадах створення замкнутих циклів органічної речовини, біогенних елементів і енергії;
- впровадження ефективного контролю та управління генетично модифікованими організмами та інвазійними видами рослинності та ентомофауни;
- розробка нових маловуглецевих агротехнологій адаптованих до змін клімату високопродуктивних посухостійких сортів і гібридів сільськогосподарських культур;
- створення регіональних інформаційно-консультативних центрів з метою швидкої передачі знань щодо формування сталих високопродуктивних низько вуглецевих агроєкосистем, адаптованих до змін клімату;
- моніторинг посушливих та кризових явищ з метою своєчасного прийняття управлінських рішень та мінімізації їх шкодочинної дії.

Варто зазначити, що повномасштабна воєнна агресія росії проти України істотно звузила перелік варіантів ведення сільгоспвиробництва на території Українського Полісся, як і в Україні загалом. Це пов'язано не лише з рівнями радіаційного забруднення, але і з відсутністю достатньої кількості сільгосптехніки, деградацією ґрунтів внаслідок їх забрудненню різноманітними поллютантами, порушення цілісності ґрунтового покриву внаслідок обстрілів, відсутністю необхідної кількості добрив і засобів захисту рослин, насіння тощо. Тому, на жаль,

мусимо констатувати, що найближчим часом без іноземних інвестицій на значній частині сільгоспугідь Українського Полісся будуть реалізовані традиційні, подекуди спрощені варіанти аграрного виробництва.

Література:

1. Вороненко В.І. Науково-методичні підходи до оптимізації та ефективного використання земельних ресурсів. *Ефективна економіка*. № 7, 2012. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1286>

2. Чоботько Г.М., Райчук Л.А., Кучма Т.Л., Швиденко І.К. Деякі аспекти повернення в сільгоспвикористання виведених з обігу забруднених радіонуклідами земель Полісся України. *Агроекологічний журнал*. 2023. № 2. С. 47–55.

3. Чоботько Г.М., Райчук Л.А., Швиденко І.К., Кучма М.Д. Математична модель винесення ^{137}Cs з агроландшафтів Українського Полісся у віддалений період після аварії на ЧАЕС. *Агроекологічний журнал*. 2020. № 1. С. 12–18.

4. Еколого-економічні засади реабілітації радіоактивно забруднених земель Полісся: монографія / В.П. Ландін, Г.М. Чоботько, М.Ю. Тараріко, Л.А. Райчук, І.К. Швиденко. К.: Аграрна наука, 2018. 214 с.